

DRUŠTVENA REAKCIJA NA KRIMINALITET MLADIH U CRNOJ GORI

Doc. dr Valentina Smolović¹⁷⁹
Podgorica

Apstrakt: *Kriminalitet mladih, odnosno društvenoneprihvatljivo ponašanje mladih kao posebna sociološko-kriminološka kategorija izazivao je oduvijek pažnju istraživača. Zahvaljujući njima razvile su se mnoge teorije koje su razmatrale maloljetnički kriminalitet, odnosno maloljetničku delinkvenciju sa aspekta različitih naučnih disciplina. U tom pogledu dolazilo je i do promjena u načinu reagovanja na društveno neprihvatljivo ponašanje mladih. U prethodnim fazama razvoja društva preovladavalo je strogo društveno i pravno reagovanje na kriminalitet mladih. Savremeno doba donosi postepene promjene u sistemu društveno-pravnih aktivnosti koje se odnose na društveno neprihvatljivo ponašanje mladih, od krajnje strogog reagovanja do humanijeg postupanja prema maloljetnicima. Za crnogorsku državu bila je karakteristična dugogodišnja tradicija običajnog prava. Prvi podaci o sudovima, koji su pojedinačno sudili maloljetnicima, vezuju se za početak 17. vijeka. U Krivičnom zakoniku za Knjaževinu Crnu Goru iz 1906. godine prvi put se detaljnije u Crnoj Gori reguliše pitanje maloljetnika i njihove krivično-pravne odgovornosti. Nakon stvaranja Kraljevine SHS, pa sve do 1977. godine nije postojao poseban zakon koji bi regulisao maloljetničko zakonodavstvo, odnosno krivično-pravni položaj maloljetnika. Kriminalitetom mladih u Crnoj Gori stručna i naučna javnost se u prethodnom periodu u dovoljnoj mjeri nije bavila. Vrlo malo članaka, istraživanja iz te oblasti govori u prilog činjenici da nas za tu oblast nije bilo pretjerano briga u prethodnom periodu. Sa usvajanjem Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku 2011. godine nastupa novi period u maloljetničkom pravosuđu u Crnoj Gori. Osnivaju se Stručne službe pri Višim sudovima u Podgorici i Bijelom Polju, kao i u Vrhovnom državnom tužilaštvu, sudije prolaze posebne obuke za rad sa maloljetnicima, maloljetna lica, žrtve i svjedoke krivičnih djela saslušavaju stručna lica iz Stručnih službi u posebnim prostorijama. Ovim Zakonom uređuje se postupanje prema maloljetniku kao učiniocu krivičnog djela, djetetu i maloljetniku kao učesniku u postupku, koje se zasniva na poštovanju ljudskih prava i osnovnih sloboda uz uvažavanje najboljih interesa maloljetnih lica, vodeći računa o njihovoj zrelosti, stepenu razvoja, sposobnostima i ličnim svojstvima, kao i težini krivičnog djela, a u cilju njihove rehabilitacije i socijalne reintegracije.*

Ključne riječi: *kriminalitet mladih, maloljetnik, krivično djelo*

UVODNA RAZMATRANJA

Kriminalitet mladih, odnosno društvenoneprihvatljivo ponašanje mladih, kao negativna društvena pojava, bitiše od najstarijih vremena ljudskog društva (plemenske i rodovske zajednice) i može se reći da se pojavilo kada i kriminalitet odraslih lica. U svim epohama razvoja ljudskog društva vodilo se računa o starosnoj dobi čovjeka, odnosno njegovom uzrastu kada se postavljalo pitanje njegove krivično-pravne odgovornosti, odnosno izricanja krivično-pravne sankcije. Jedan od najstarijih antičkih naroda Sumeri, čija je civilizacija zasnovana oko 3500. g.p.n.e. na prostoru rijeka Tigar i Eufkrat u Mesopotamiji, predviđali su skorou propast svijeta na osnovu porasta društveno neprihvatljivog ponašanja mladih. U Starom vijeku samo se u pojedinim zakonima mogu naći fragmenti koji posebno regulišu krivično-pravni status maloljetnika. Ono što je karakterisalo ovaj period je tretiranje maloljetnika na istovjetan način kao i punoljetna lica. Prilikom izricanja kazne

¹⁷⁹ e-mail: smolovicvanja68@gmail.com

maloljetnicima je izricana blaža kazna i maloljetstvo je jedino imalo uticaja u tom slučaju. “Hamurabijev zakonik je najstariji kodifikovani građanski i krivični zakonik. Donio ga je vavilonski vladar, car Hamurabi oko 2000. godine p.n.e. U Zakoniku su regulisane razne oblasti društvenog života, pa tako i oblasti krivičnog prava. Karakteristika kazne je bila odmazda koja je zavisila kako od statusa prestupnika tako i žrtve. U više članova određene su vrlo stroge kazne za razne prestupe maloljetnika”. (Golubović, 2000). U staroj Kini i starom Rimu djeca do 7 godina nisu mogla biti krivično odgovorna za učinjeno protivpravno djelo. U ostalim epohama razvoja ljudskog društva mijenjali su se i oblici kriminaliteta mladih, a samim tim se mijenjala i društvena reakcija na društveno neprihvatljivo ponašanje mladih, odnosno na maloljetnički kriminalitet. Tokom srednjeg vijeka nisu postojali posebni zakoni kojima bi se regulisala krivično-pravna odgovornost maloljetnika. Ovaj period karakteriše veliki uticaj crkve. Crkva pored crkvene vrši svetovnu vlast. Crkva organizuje posebne službe socijalne zaštite. Maloljetni učinioci krivičnih djela su blaže kažnjavani jer su se oni smatrali za prestupnike u procesu odrastanja. U germanskom pravu djeca do 7 godina nisu mogla biti krivično odgovorna, a djeca između 7 i 12 godina mogu biti sankcionisana sa blažim kaznama. U krivičnim zakonima koji su doneseni mnogo godina kasnije, dolazi do suštinskih promjena u pogledu tretmana maloljetnih lica u krivičnom postupku. Donja i gornja granica maloljetstva kao i nove mjere kao reakcija na počinjeno krivično djelo preciznije se određivala. U 19. vijeku odgovornost maloljetnika zavisi od razbora odnosno od sposobnosti maloljetnika da razlikuje dobro i zlo, pravo i nepravo. Uvođenjem razbora napravljen je veliki iskorak u određivanju krivične odgovornosti maloljetnika i razdvajanja od krivične odgovornosti punoljetnih lica. “Već u prvim decenijama 20. vijeka vrše se radikalne promjene u krivičnom zakonodavstvu u odnosu na maloljetne izvršioce krivičnih djela. Posebno veliki doprinos su dale savremene škole krivičnog prava, a osobito pozitivistička i sociološka škola. Ove škole su posebno ukazale na ličnost učinioca krivičnog djela, što je u ranijem periodu bilo zanemareno. To će kasnije sve više dolaziti do izražaja i postati jedno od ključnih pitanja kada se raspravlja o krivičnoj odgovornosti, a posebno kada su u pitanju maloljetnici” (Golubović, 2000). Savremeno doba sa dinamičkim razvojem društva u svim sferama ljudskog bitisanja donosi postepene promjene u sistemu društveno-pravnog reagovanja na društvenoneprihvatljivo ponašanje mladih. Ono što svakako predstavlja ogroman napredak jeste regulisanje krivičnog prava maloljetnih delinkvenata odvojeno od krivičnog prava odraslih lica. Na poseban način se tretira pitanje krivične odgovornosti maloljetnika kao i njihovo kažnjavanje. Osnivaju se posebni sudovi za maloljetnike, službe koje su zadužene za staranje o maloljetnicima, određuje se način tretmana. Osnivaju se posebne ustanove za izvršenje krivičnih sankcija prema maloljetnicima.

KRIVIČNOPRAVNI POLOŽAJ MALOLJETNIKA U CRNOJ GORI KROZ ISTORIJU

Dugogodišnja tradicija običajnog prava, karakteristična za crnogorsku državu, bilo je pustilo toliko korijenje u narodu da je sve do pisanih zakona ono bilo jedino na snazi. To pravo se primjenjivalo u krivičnoj ali i u građanskoj oblasti ali takođe i u slučaju kada se radilo o maloljetnicima. Dugo vremena se za učinjene delikte kažnjavalo krvnom osvetom. “Prvi podaci o plemenskim sudovima vezuju se za početak 17. vijeka. Crna Gora je bila podijeljena na nahije, a nahije na plemena. Ona su imala svoje sudije koje je narod birao svake godine. Ovakve međusobno od plemena izabrane sudce Vladika kao gospodar zemlje samo potvrdi i prizna izbor sudija, niti on može Crnogorcima kao slobodnom narodu ikoga silom i preko volje naroda tj. onog plemena stavljati kog ono pleme ne želi i neće” (Medaković, 1850). Zakonikom opštim crnogorskim i brdskim iz 1798. godine, inače prvi pisani zakon u istoriji Crne Gore kojim je formiran prvi organ centralne vlasti, pitanje kriminaliteta mladih ili maloljetničke delinkvencije nije posebno obrađeno. U pojedinim slučajevima, ovi sudovi su sudili maloljetnim licima za učinjeno krivično djelo. Donošenjem Zakonika opšteg zemaljskog iz 1855. godine poznatijeg i kao Danilov zakonik nastavljene su reforme u cilju izgradnje savremenog državno-pravnog poretka. Najznačajnije odredbe su one koje se odnose na ustavno-pravna pitanja, kao što su položaj čovjeka i građanina, položaj knjaza kao vrhovnog gospodara, prava i položaj sudova i obaveze građana u odbrani otadžbine. Ovim zakonom je dovršeno rušenje patrijarhalnog načina života, ukinuta samostalnost plemena, učvršćena državna vlast. Zakonik je imao 95 članova, a njegovo donošenje je naišlo na značajan odjek u široj javnosti. U Zakoniku opštem zemaljskom iz 1855. godine ne obrađuje se posebno pitanje maloljetnika niti njihova krivično pravna odgovornost. Pitanje maloljetnika i njihov krivično pravni položaj tek je regulisan Krivičnim zakonikom za Knjaževinu Crnu Goru iz 1906. godine. Kod utvrđivanja krivične

odgovornosti uzimao se u obzir uzrast maloljetnika, kao i to da li su djelo izvršili sa razborom ili bez razbora.

Nakon stvaranja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1918. godine u čiji sastav je ušla i Crna Gora sve do 1977. godine u Crnoj Gori nije postojao poseban krivični zakon koji bi regulisao pitanje maloljetnika i njihove krivičnopravne odgovornosti. To pitanje je bilo u nadležnosti savezne države. Na osnovu Ustava Socijalističke Republike Crne Gore "Sl. listSR CG", br.5/74 donijet je Krivični zakon Republike Crne Gore koji je stupio na snagu 1.7.1977. godine gdje je ustanovljen cjelovit sistem krivično pravnog položaja maloljetnika u Socijalističkoj Republici Crnoj Gori. U Krivičnom zakonu izvršena je konkretizacija opštih odredbi iz Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, posebno u propisivanju pojedinih vaspitnih mjera i uslova za njihovu primjenu. Nakon stvaranja Savezne Republike Jugoslavije u Crnoj Gori je donijet novi Krivični zakon 1993. godine gdje su odredbe koje su se odnosile na maloljetne počiniocima krivičnih djela skoro u potpunosti preuzele iz Krivičnog zakona Socijalističke Republike Crne Gore iz 1977. godine. Na današnjoj svjetskoj sceni, u različitim kulturama i zajednicama, postoje vrlo različite konceptualizacije krivične odgovornosti maloljetnika i u skladu sa njima i različit sadržaj intervencija. Uopšteno govoreći, u većini savremenih zajednica u fokusu pristupa maloljetničkom kriminalu je maloljetni počinitelj i počinjeno krivično djelo, te nastojanje države i njenih pravosudnih i interventnih organa da maloljetnika rehabilituju i tako u budućnosti preveniraju vršenje krivičnih djela. Kao jedna od prioritarnih oblasti u strategiji reforme pravosuđa Crne Gore bila je reforma sistema maloljetničkog pravosuđa. Vodeći se upravo time Skupština Crne Gore 20. decembra 2011. godine donijela je najnoviji Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku kojim se uređuje "postupanje prema maloljetniku kao učiniocu krivičnog djela, djetetu i maloljetniku kao učesniku u postupku, koje se zasniva na poštovanju ljudskih prava i osnovnih sloboda, uz uvažavanje najboljih interesa maloljetnih lica, vodeći računa o njihovoj zrelosti, stepenu razvoja, sposobnostima i ličnim svojstvima, kao i težini krivičnog djela a u cilju njihove rehabilitacije i socijalne integracije" (Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku, 2012) koji je stupio na snagu 6. januara 2012. godine a koji se primjenjuje od septembra 2012. godine. Zakon je objedinio materijalne, procesne i izvršne odredbe kojima se uređuje postupanje prema maloljetnicima u sukobu sa zakonom, kao i odredbe koje propisuju zaštitu maloljetnika kao učesnika u krivičnom postupku. U martu 2012. godine donijet je Plan implementacije Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku koji je sadržao pregled obaveza i nadležnih organa u cilju stvaranja uslova za početak primjene zakona. Primjeni zakona podrška je bila obezbijeđena kroz implementaciju projekta "Pravda za djecu" od strane Ministarstva pravde u partnerstvu sa UNICEF-om i naravno uz finansijsku podršku EU. Novine u Zakonu o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku bile su uvođenje alternativnih mjera i to opomena i vaspitni nalog; prošireni vaspitni nalozi i proširena njihova primjena; poravnanje sa oštećenim za krivična djela za koja se goni po privatnoj tužbi; obrazovanje Stručnih službi koje pružaju stručnu podršku sudovima i državnim tužilaštvima u postupanju prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela; vaspitne mjere – mjere upozorenja i usmjeravanja uz novinu posebne obaveze koje imaju sličnost sa vaspitnim nalogima; promjena koncepta postupka - državni tužilac vodi pripremni postupak; državni tužilac, sudija za maloljetnike i sudije vijeća za maloljetnike moraju biti lica koja su stekla posebna znanja iz oblasti prava djeteta i o pravilima postupanja sa maloljetnim učiniocima krivičnih djela i maloljetnim licima kao učesnicima u krivičnom postupku, pravo na branioca tokom cijelog postupka; zaštita maloljetnika kao učesnika u postupku, izvršavanje institucionalne mjere upućivanje u ustanovu zavodskog tipa i maloljetničkog zatvora u posebnoj organizacionoj jedinici UIKS-a- Odjeljenje za maloljetnike. U januaru 2018. godine stupio je na snagu Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku. Ovim izmjenama, kao jedna od bitnih stvari jeste činjenica da se saslušanje maloljetnog lica, bilo da je žrtva ili svjedok, obavlja uz pomoć stručnog lica iz Stručne službe.

KRIMINALITET MLADIH I MEĐUNARODNI INSTRUMENTI ZAŠTITE PRAVA DJECE U SUKOBU SA ZAKONOM

Kriminalitet mladih ili neprihvatljivo ponašanja mladih u stručnoj literaturi se tumači na različite načine: neki ga definišu kao neprilagođeno ponašanje, neki neprihvatljivo ponašanje vide kao

maloljetnički kriminal, vrlo često je u upotrebi i termin maloljetnička delinkvencija. Ipak, u prethodnom periodu, odnosno zadnjih godina preovladava mišljenje da je termin maloljetničko prestupništvo najprihvatljiviji i politički najkorektniji. Maloljetničko prestupništvo ili kriminalitet mladih možemo posmatrati u užem i širem smislu. U užem smislu ono predstavlja kršenje pravnih normi, odnosno izvršenje krivičnih djela od strane maloljetnika. U širem smislu pored izvršenja krivičnih djela ono uključuje i kršenje moralnih normi, činjenje prekršaja kao i asocijalna ponašanja. Kriminalitet mladih se u prethodnom periodu vezivao samo za određene vrste krivičnih djela (džeparenje, sitne krađe i sl.). Danas je sasvim drugačija situacija. Upravo iz tog razloga najnovijim Zakonom o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku uređuje se postupanje prema maloljetniku uz uvažavanje najboljih interesa maloljetnih lica vodeći računa o sveukupnim karakteristikama njegove ličnosti a sve u cilju njegove rehabilitacije i ponovnog uključivanja u socijalnu sredinu iz koje i potiče. Dijete u sukobu sa zakonom mora uživati puno poštovanje ljudskih prava zagarantovanih ustavom, zakonom i važećim međunarodnim propisima, jednako kao i sva djeca pod pravom odnosne zemlje. Međunarodni instrumenti zaštite djece u sukobu sa zakonom ističu značaj poštovanja principa proporcionalnosti odnosno srazmjere, koji podrazumijeva da svaka reakcija prema maloljetnicima u sukobu sa zakonom mora biti u srazmjeri sa okolnostima koje se tiču maloljetnika i sa karakteristikama izvršenog djela, pri čemu se ne uzima u obzir samo težina prestupa, već se cijene i ličnost i lične karakteristike maloljetnika. Ključni principi Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta su uvažavanje najboljeg interesa djeteta, pravo djeteta na život, opstanak i razvoj, nediskriminacija i aktivno učešće djeteta u svim postupcima koji ga se tiču. Prava djeteta u sukobu sa zakonom definisana su širokim spektrom međunarodnih instrumenata, što ukazuje na potrebu da se ovoj djeci posveti posebna pažnja i obezbijede minimalne garancije zaštite njihovih prava: “Konvencija o pravima djeteta, Opcioni protokol utz Konvenciju o pravima djeteta, Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za maloljetničko pravosuđe (Pekinška pravila), Smjernice Ujedinjenih nacija za prevenciju maloljetničke delinkvencije (Rijadske smjernice), Pravila Ujedinjenih nacija o zaštiti maloljetnika lišenih slobode, Smjernice za tretman maloljetnika u okviru maloljetničkog pravosuđa, Bečke smjernice, Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za mjere alternativne institucionalnom tretmanu (Tokijska pravila), (Unicef, 2005). Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i fundamentalnih sloboda, Društvena reakcija Savjeta Evrope na maloljetničku delinkvenciju, Evropska pravila o društvenim sankcijama i mjerama, Društvena reakcija Savjeta Evrope na maloljetničku delinkvenciju kod mladih osoba iz porodica migranata takođe brinu o djeci u sukobu sa zakonom.

DRUŠTVENA REAKCIJA NA KRIMINALITET MLADIH U CRNOJ GORI

Uvažavajući međunarodne instrumente zaštite prava djece u sukobu sa zakonom za počinjena krivična djela od strane maloljetnih lica, crnogorsko društvo reaguje na način što propisuje zakonom predviđene alternativne mjere i krivične sankcije. Prilikom postupanja kao i izbora jedne od predviđenih sankcija mora se voditi računa o uzrastu učinioca te o osnovnim načelima. “Moraju se poštovati ljudska prava i osnovne slobode, uvažavanje najboljeg interesa maloljetnika, zabrani diskriminacije po bilo kom osnovu, razumljivost jezika, upotrebi tehnologije prilagođene uzrastu i stepenu razvijenosti maloljetnog lica, poštovanje prava na privatnost maloljetnog lica u svim fazama postupka, uvažavanje prava maloljetnika da slobodno izrazi svoje mišljenje, što većem izbjegavanju ograničenja lične slobode maloljetnika, podsticanju primjene alternativnih mjera i načina postupanja prema maloljetnicima te davanju prednosti krivičnim sankcijama koje se ne izvršavaju u institucionalnim uslovima. I kao posebno značajno načelo u odnosu na ostala načela jeste davanje posebnog značaja obuci i specijalizaciji kroz multidisciplinarni pristup i institucionalna saradnja.” (Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku, Podgorica, 2012). Svakako bitan dio krivičnog postupka prema maloljetnicima jeste hitnost postupka. Iako je predviđeno da je postupak hitan vrlo često u praksi budemo sudionici dugotrajnog postupka upravo iz procesnih razloga (nemogućnost obezbjeđenja prisustva maloljetnika u sudnici).

“Svrha alternativnih mjera jeste da se prema maloljetnom licu ne pokreće postupak ili da se postupak obustavi a da se primjenom tih mjera utiče na pravilan razvoj maloljetnika i jačaju njegove lične odgovornosti kako ubuduće ne bi činio krivična djela” (Zakon o postupanju prema maloljetnicima u

krivičnom postupku, Podgorica, 2012). Alternativne mjere su opomena i vaspitni nalog. Opomena se može izreći prema maloljetnom učiniocu krivičnog djela za koja je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine. Opomenu izriče državni tužilac za maloljetnike ili određuje ovlašćeni policijski službenik sa posebnim znanjima iz oblasti zaštite prava maloljetnih lica uz odobrenje državnog tužioca. Vaspitni nalog, jedan ili više izriče se maloljetnom učiniocu krivičnog djela za krivično djelo za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do deset godina. Vaspitni nalog izriče državni tužilac za maloljetnike a prilikom izricanja vaspitnog naloga posebno se cijeni odnos maloljetnika prema krivičnom djelu i oštećenom.

Za razliku od alternativnih mjera čiji cilj je da se ne pokreće postupak ili da se obustavi, “svrha krivičnih sankcija je da se pružanjem zaštite i pomoći maloljetnim učiniocima krivičnih djela, vršenjem nadzora, opštim i stručnim osposobljavanjem i razvijanjem lične odgovornosti obezbijedi vaspitanje i pravilan razvoj, sa ciljem da ubuduće ne vrše krivična djela”, (Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku, Podgorica, 2012). Maloljetniku se za učinjeno krivično djelo mogu izreći vaspitne mjere, kazna maloljetničkog zatvora i mjere bezbjednosti. Mlađem maloljetniku (licu koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo 14, a nije navršilo 16 godina) mogu se izreći samo vaspitne mjere. Starijem maloljetniku (licu koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo 16, a nije navršilo 18 godina) mogu se izreći vaspitne mjere, a izuzetno, pod uslovima propisanim ovim zakonom, može mu se izreći kazna maloljetničkog zatvora. Maloljetniku se mogu, pod uslovima propisanim ovim zakonom, izreći i mjere bezbjednosti propisane Krivičnim zakonom, osim zabrane vršenja poziva, djelatnosti ili dužnosti i javnog objavljivanja presude. Maloljetniku se ne mogu izreći uslovna osuda i sudska opomena.

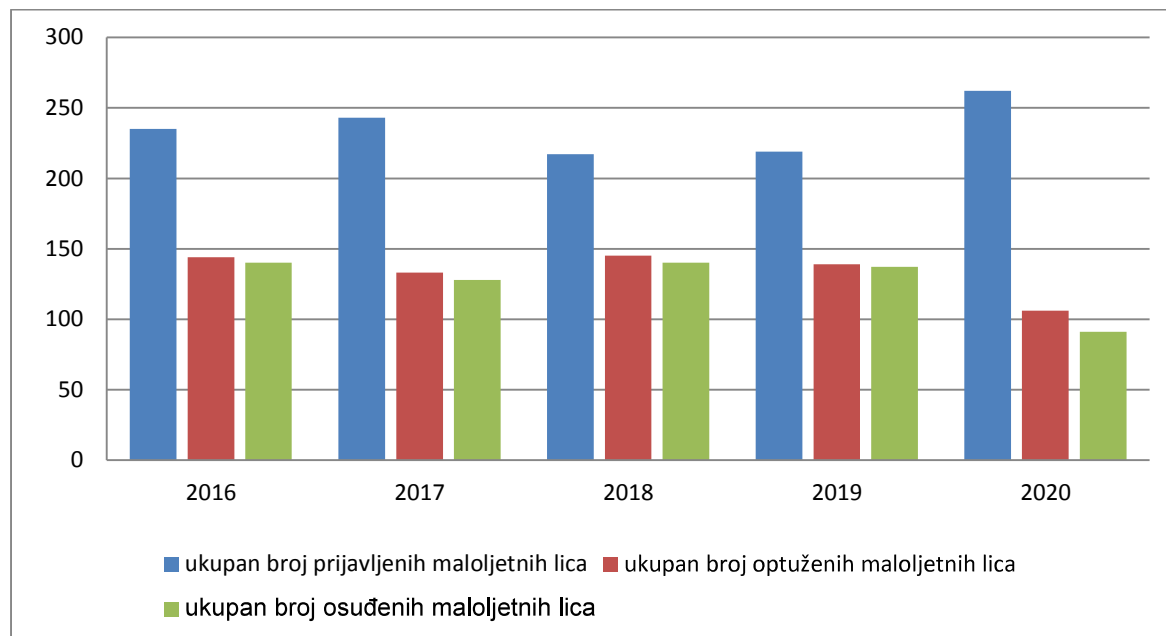
ANALIZA PRIJAVLJENIH, OPTUŽENIH I OSUĐENIH IZVRŠILACA KRIVIČNIH DJELA

Podaci o prijavljenim maloljetnim izvršiocima krivičnih djela se vode u policiji. Iz evidencije tužilaštva dobijamo podatke o optuženim maloljetnim licima, dok se u sudovima vodi evidencija o izrečenim krivičnim sankcijama koji svoje podatke prosleđuju Ministarstvu pravde. Zvanične statističke podatke prikazuje Zavod za statistiku - MONSTAT kroz svoje godišnjake isti je nadležno tijelo za proizvodnju zvanične statistike. Iz tog razloga prisiljeni smo osloniti se na statističke podatke određenih službi iako ti podaci uvijek ne pokazuju stvarno stanje prijavljenih, optuženih, osuđenih maloljetnika jer raspoloživi podaci o stanju i kretanju maloljetničke delinkvencije, odnosno kriminaliteta mladih ne sadrže uvijek baš sve podatke, od vrste počinjenih krivičnih djela, broja izvršenih krivičnih djela do izvršilaca tih djela. Kada je riječ o analizi prijavljenih maloljetnih lica koja su izvršila jedno ili više krivičnih djela, optuženih i izrečenih krivičnih sankcija moramo se osloniti na zvanične statističke podatke. U nastavku rada prikazan je obim i dinamika prijavljenih, optuženih i osuđenih maloljetnih lica u periodu od 2016. do 2020. godine u Crnoj Gori objavljeni su u tabeli 1 i grafikonu 1.

Tabela 1. Ukupan broj prijavljenih, optuženih i osuđenih maloljetnih lica

Godine	2016	2017	2018	2019	2020
Ukupan broj prijavljenih maloljetnih lica	235	243	217	219	262
Ukupan broj optuženih maloljetnih lica	144	133	145	139	106
Ukupan broj osuđenih maloljetnih lica	140	128	140	137	91

Grafikon 1. Ukupan broj prijavljenih, optuženih i osuđenih maloljetnih lica

Podaci predstavljeni u tabeli 1. i grafikonu 1. ukazuju da je u periodu od pet godina ukupan broj prijavljenih maloljetnika bio dvostruko veći od optuženih i osuđenih maloljetnika. Ako znamo da tužilaštvo za sva prijavljena krivična djela ne pokreće uvijek postupak, odnosno ne podiže optužnicu već vrlo često odbaci optužbu zbog nedostatka dokaza ili postupak završi u predkrivičnom postupku jasniji su nam podaci iz prikazane tabele ili grafikona. Iz prikazanih tabela se da zaključiti da su sudovi u prethodnom periodu u velikom broju slučajeva prihvatili podignute optužnice i nakon sprovedenih dokaza izricali odgovarajuće krivične sankcije. Nažalost, još uvijek nisu zvanično objavljeni podaci za 2021. godinu gdje se mogao analizirati ili pad ili porast kriminaliteta u doba Covida. Međutim, ako analiziramo 2020. godinu kada je Corona počela da se zahuktava vidimo da je maloljetnički kriminalitet službeno u porastu u odnosu na 2019. godinu. Umjesto da dolazi do smanjenja kriminaliteta jer su škole bile zatvorene, smanjeno je kretanje stanovništva u Crnoj Gori, dolazi do porasta izvršenih krivičnih djela što svakako predstavlja zabrinutost. Kao uzrok svemu tome možemo pripisati negativne rezultate pandemije kod djece i mladih kao najranjivije kategorije stanovništva, javlja se višak slobodnog vremena, smanjena je kontrola porodice, odnosno roditelja kao i prekomjerno prisustvo na internetu. Kriminalitet mladih se sa ulica i školskih dvorišta preselio na online režim gdje imamo ekspanziju novih oblika kriminaliteta mladih.

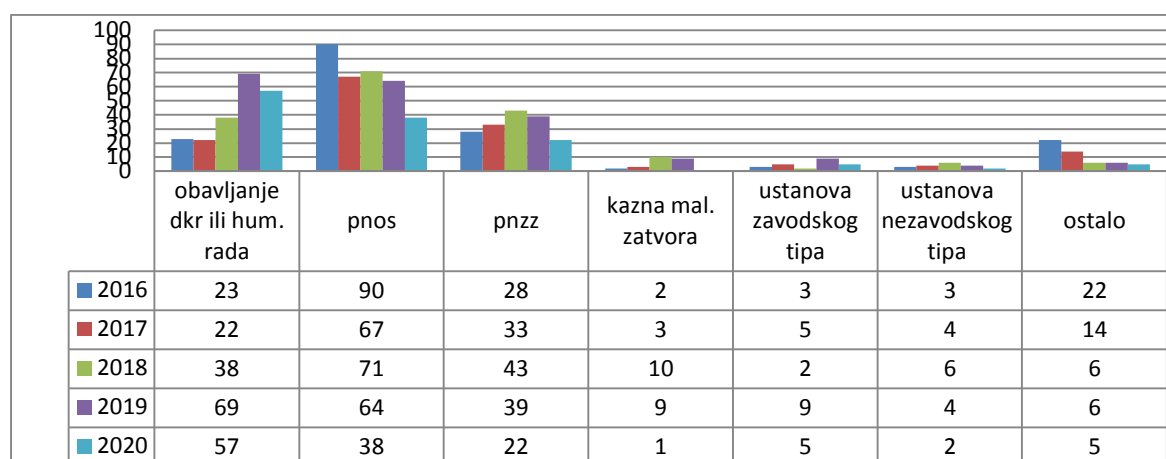
ANALIZA IZREČENIH KRIVIČNIH SANKCIJA

Ako znamo da sukrivične sankcije zakonom predviđene represivne mjere koje se s ciljem suzbijanja kriminaliteta primenjuju prema učiniocu protivpravnog djela koje je u zakonu predviđeno kao krivično djelo na osnovu odluke suda donijete nakon sprovedenog krivičnog postupka. Cilj krivičnih sankcija je suzbijanje kriminaliteta. Moraju biti predviđene zakonom, izriče ih sud i izriču se u krivičnom postupku. U nastavku rada prikazan je obim i dinamika izrečenih krivičnih sankcija u periodu od 2016. do 2020. godine u Crnoj Gori koji su objavljeni u tabeli 2. i grafikonu 2.

Tabela 2. Ukupan broj izrečenih krivičnih sankcija u periodu 2016-2020

Godina	Obavljanje društveno korisnog ili hum.rada	PNOS	PNZZ	Kazna malolj. zavora	Ustanova zav. tipa	Ustanova nez. tipa	Ost.
2016	23	90	28	2	3	3	22
2017	22	67	33	3	4	4	14
2018	38	71	43	10	6	6	6
2019	69	64	39	9	4	4	6
2020	57	38	22	1	5	2	5
Ukupno	209	330	165	25	22	19	53

Grafikon 2. Ukupan broj izrečenih krivičnih sankcija u periodu 2016-2020

Prema statističkim podacima prezentovanim u tabeli 2. i grafikonu 2. možemo zaključiti da je ukupan broj izrečenih krivičnih sankcija 823. Najviše izrečenih krivičnih sankcija – vaspitnih mjera 330 jesu pojačan nadzor od strane organa starateljstva. Na drugom mjestu sa ukupno 209 nalaze se vaspitne mjere - posebna obaveza obavljanje društveno korisnog ili humanitarnog rada. Treće po broju izrečenih snakcija 165 zauzima vaspitna mjera pojačan nadzor zakonskog zastupnika. Na kaznu maloljetničkog zatvora osuđeno je 25 maloljetnika, na upućivanje u ustanovu zavodskog tipa 22 i upućivanje u ustanovu nezavodskog tipa 19. Ostale ukupne 53 krivične sankcije predstavljaju zanemarljiv broj u odnosu na prethodno nabrojane izrečene krivične sankcije. Ono što možemo da primijetimo je da je pored tradicionalno najviše zastupljenih vaspitnih mjera pojačanog nadzora od strane organa starateljstva drugo mjesto zauzela vaspitna mjera posebna obaveza obavljanje društveno korisnog ili humanitarnog rada. Za razliku od početnog analiziranog perioda 2016. , 2017. i 2018. godine u 2019. i 2020. godini izricanje posebne obaveze obavljanje društveno korisnog ili humanitarnog rada doživljava svoju ekspanziju. Sudovi, odnosno sudije sve više izriču ove vaspitne mjere sa uvjerenjem da će izrečena sankcija postići svoju svrhu. Međutim, ono što zabrinjava jeste saznanje da najveći broj opština u Crnoj Gori ne želi i neće da se uključi u ovaj proces pravdajući se nebitnim razlozima. Ono što je moguće reći na kraju jeste da crnogorsko društvo još uvijek nije dostiglo stepen razvijenosti kada će predrasude ostaviti po strani i omogućiti najranjivijim kategorijama našeg društva da se na najbezbolniji i najprihvatljiviji način ponovo integrišu u društvo iz kojeg su i potekli i u kojem i dalje namjeravaju da žive.

ZAKLJUČAK

Kriminalitet mladih predstavlja društveni problem. Odnajstarijih oblika društvene zajednice pa do danas maloljetna lica su vršila krivična djela a zajednica ih je kažnjavala u skladu sa pravilima koja su važila u tom trenutku. Crnogorsko društvo takođe nije imuno na kriminalitet mladih. Trudilo se, a i danas se trudi da odgovor na društveno neprihvatljivo ponašanje mladih bude u skladu sa zakonom, njihovom uzrastu kao i osobinama ličnosti. Donošenjem Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku Crna Gora se pridružila modernim državama koje su ličnost djeteta i njegov najbolji interes stavili iznad svih drugih interesa.

LITERATURA

- Golubović, V. (2000), Krvni delikti maloljetnika u Crnoj Gori, Podgorica, IŠM Oktoih
- M.Medaković, (1850), Povjesnice Crne Gore od najranijeg vremena do 1830. godine, Zemun
- Statistički godišnjak Crne Gore (2017), Podgorica, Zavod za statistiku Crne Gore - MONSTAT.
- Statistički godišnjak Crne Gore (2018), Podgorica, Zavod za statistiku Crne Gore - MONSTAT
- Statistički godišnjak Crne Gore (2019), Podgorica, Zavod za statistiku Crne Gore- MONSTAT
- Statistički godišnjak Crne Gore (2020), Podgorica, Zavod za statistiku Crne Gore - MONSTAT
- Statistički godišnjak Crne Gore (2021), Podgorica, Zavod za statistiku Crne Gore - MONSTAT
- Statistički godišnjak Crne Gore (2017), Podgorica, Zavod za statistiku Crne Gore MONSTAT
- Statistički godišnjak Crne Gore (2017), Podgorica, Zavod za statistiku Crne Gore MONSTAT
- Nikolić, Z. , Joksić, I. (2011). Maloletnička delinkvencija, socijalnopsihološki i krivičnopravni aspekti. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja
- Prava deteta i maloletničko pravosuđe – odabrani međunarodni instrumenti (2005), Beograd, Unicef
- Smolović, V. . (2018). Kriminalitet mladih u savremenim socioekonomskim uslovima na području Crne Gore (1990-2014), Beograd
- Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku (2012). Podgorica.
- Zakonik o krivičnom postupku (2012). Podgorica.

SOCIAL REACTION TO YOUTH CRIMINALITY IN MONTENEGRO

Abstract: *Youth crime, that is, socially unacceptable behavior of young people as a special sociological-criminological category, has always attracted the attention of researchers. Thanks to them, many theories were developed that considered juvenile crime, that is, juvenile delinquency from the perspective of various scientific disciplines. In this regard, there were also changes in the way of reacting to socially unacceptable behavior of young people. In previous stages of society's development, a strict social and legal response to youth crime prevailed. Modern times bring gradual changes in the system of socio-legal activities related to socially unacceptable behavior of young people, from extremely strict reaction to more humane treatment of minors. The long tradition of customary law was characteristic of the Montenegrin state. The first data on the courts, which judged juveniles individually, date back to the beginning of the 17th century. In the Criminal Code for the Principality of Montenegro from 1906, for the first time in Montenegro, the issue of minors and their criminal liability is regulated in detail. After the creation of the SHS Kingdom, until 1977, there was no special law regulating juvenile legislation, that is, the criminal-legal position of minors. In the previous period, the professional and scientific public did not sufficiently deal with youth crime in Montenegro. Very few articles and researches in this area speak in favor of the fact that we did not care too much about this area in the previous period. With the adoption of the Law on treatment of minors in criminal proceedings in 2011, a new period in juvenile justice in Montenegro begins. Professional services are established at the High Courts in Podgorica and Bijelo Polje, as well as in the Supreme State Prosecutor's Office, judges undergo special training for working with minors, minors, victims and witnesses of criminal offenses are heard by experts from the Professional Services in special rooms. the treatment of a minor as a perpetrator of a criminal act, a child and a minor as a participant in the proceedings, which is based on respect for human rights and basic freedoms while respecting the best interests of minors, taking into account their maturity, level of development, abilities and personal characteristics, as well as weight criminal offense, and with the goal of their rehabilitation and social reintegration.*

Key words: *youth crime, juvenile, criminal offense*